

ponieważ gubi sformułowany w tytule problem. Poza tym budzi zastrzeżenia częste używanie wyrażenia „nacjonalistyczny”, który z języka angielskiego najlepiej byłoby przetłumaczyć jako „narodowy”, wtedy nie wywołuje niepotrzebnych negatywnych skojarzeń i nie zmienia sensu, jak, np. w wyrażeniu „ideologia nacjonalistyczna”. Oprócz tych uchybień są jeszcze różne uwagi szczegółowe, np. błędy czy spolszczenia w pisowni nazwisk naukowców i działaczy ukraińskich (np. Trubieckoj, a nie Trubiecki, Chwyłowyj, a nie Chwyłowy, Badzio, a nie Badzo, Nikołaj Gogol, a nie Mikołaj Gogol i in.). Błędy w nazwach dzieł kultury, np. znany tytuł filmu *Za dwoma zającami* został przetłumaczony jako *Dwie rzeczy naraz* (s. 225), *Czarna Rada* jako *Czara Rada* (s. 244), a gwiazdy ukraińskiej popkultury ze s. 244-245 trudno rozpoznać, tak zostały zniekształcone nazwiska i nazwy zespołów (np. niektóre nazwy zespołów, jak „Braty Hadiukiny” pozostały w wersji „angielskiej”: „Snake Brothers”). Jednak są to tylko szczegóły, które nie przesądzają o ogólnej wartości dzieła Wilsona.

Autor, stawiając sobie za cel zbadanie przerywalności historii, wyjaśnienie niewykorzystanych możliwości i ukazanie niezrealizowanych w toku dziejów typów zbiorowych tożsamości przyszłych Ukraińców, obala mity narodowe, stworzone zarówno przez nacjonalistów ukraińskich, jak i przez nacjonalistów rosyjskich. A jednak w swej książce przedstawia przekonujące dowody historycznej legitymizacji Ukrainy i Ukraińców oraz konieczności poważnego stosunku do nich. Autor w swej pracy starał się stworzyć w miarę obiektywny obraz, równoważąc wzajemnie skrajne poglądy na historię Ukrainy. Ten „zachodni” punkt widzenia tego kraju jest bardzo interesujący również dla polskiego czytelnika, który ma okazję wyrobić sobie zdanie o Ukrainie, niezależne od punktu widzenia polskiej historiografii. Książka ta, mimo różnych niedociągnięć, na pewno przyczyni się do lepszego poznania Ukraińców i ich problemów na Zachodzie i w Polsce.

Halina Różańska

Podyplomowe Studia Komunikowania i Dziennikarstwa KUL

Zdrowie i jego ochrona. Między teorią a praktyką, red. Violetta Korporowicz, Warszawa: Szkoła Główna Handlowa 2004, ss. 221.

Ochrona zdrowia wyrasta obecnie na jeden z najważniejszych tematów debat publicznych i dyskusji w różnych środowiskach. Wciąż ponawiane – najczęściej nieudane i nieudolne – próby centralnego reformowania tej dziedziny ujawniają głębokie jej niedostosowanie do rzeczywistych potrzeb społeczeństwa, w którym wartość zdrowia zyskuje na znaczeniu. Na społeczną wagę tej problematyki wskazują: ogromny postęp nauk medycznych i związanych z nimi technologii, nowe standardy

kulturowe dotyczące zachowań zdrowotnych, wzrastająca liczba osób w wieku starszym (częściej ulegających różnego rodzaju chorobom i inwalidztwu), ograniczenie dostępności usług medycznych ze względu na niedostateczne fundusze przeznaczane na ten cel, a także masowa już emigracja zagraniczną świetnie wykształconych specjalistów medycznych. Próby naprawy sytuacji w ochronie zdrowia podejmują również bezpośrednio zaangażowani w niej praktycy: lekarze i menedżerowie placówek służby zdrowia.

Zainteresowanie tą dziedziną wzrasta też wśród przedstawicieli nauk społecznych i nauk o zarządzaniu. Wspomniane wyżej podstawowe problemy wymuszają bowiem podejmowanie refleksji naukowej o ukierunkowaniu praktycznym. Chodzi nie tylko o bardziej lub mniej ogólne analizy określonego przedmiotu, ale przede wszystkim o odkrywanie i wypracowywanie sposobów przezwyciężenia zjawisk negatywnych oraz wspomaganie społecznej i kulturowej absorpcji nowych trendów, wśród których najważniejszym wydaje się kwestia urynkowienia usług medycznych.

W tę naukowo-praktyczną tendencję refleksji nad ochroną zdrowia wpisuje się praca zbiorowa, zredagowana przez Violetę Korporowicz, pt. *Zdrowie i jego ochrona. Między teorią i praktyką*. Jest ona rezultatem pracy wykładowców oraz absolwentów Podyplomowego Studium Zarządzania Zakładami Opieki Zdrowotnej w Kolegium Ekonomiczno-Społecznym SGH. Słuchaczami Studium, których teksty zamieszczono w recenzowanej książce, byli praktycy, głównie specjaliści medycyny, dysponujący bogatą wiedzą dotyczącą różnych aspektów funkcjonowania opieki zdrowotnej i ochrony zdrowia. Publikacja ta realizuje kilka celów: wpisuje się w ogólnonarodową dyskusję nad reformowaniem służby zdrowia, integruje obszar naukowej refleksji z podejściem praktycznym, może stanowić przydatną pomoc dydaktyczną w różnego rodzaju studiach medycznych i pielęgniarstwie oraz dostarczać niezbędną wiedzę zarządzającym placówkami medycznymi.

Książka składa się z dwudziestu rozdziałów pogrupowanych w cztery części: I. *Zagadnienia zdrowia społecznego*, II. *Problemy zarządzania ochroną zdrowia*, III. *Funkcjonowanie instytucji ochrony zdrowia* oraz IV. *Strategie rozwoju instytucji ochrony zdrowia*. Poszczególne rozdziały podejmują bardzo zróżnicowane tematycznie zagadnienia, a ich główną osią spajającą jest podejście do problemów zarządzania ochroną zdrowia w odniesieniu do człowieka jako podmiotu i przedmiotu działań (s. 9).

W tekście otwierającym pierwszą część książki – *Zdrowie i jego społeczne odniesienia* – Violetta Korporowicz omawia główne koncepcje zdrowia społecznego, ukazując konsekwencje ich przyjmowania i stosowania. Opowiada się za humanistyczną interpretacją zdrowia, ujmującą zdrowie w kontekście rozwoju człowieka i jego działań.

Artykuł Ireny Kowalskiej *Przemiany demograficzne na progu XXI wieku – wyzwaniem dla ochrony zdrowia* jest analizą stanu zdrowia ludności Polski na tle innych krajów, opartą na danych statystycznych. Autorka, uwzględniając zmiany w czasie omawianych zjawisk, ukazuje zarówno pozytywne, jak i negatywne społeczne rezultaty procesów demograficznych. Z kolei Radosław Pietura w opracowaniu *Uwarunkowania rozwoju radiologii zabiegowej* prezentuje różnego rodzaju zastosowania tej nowej metody leczenia oraz wskazuje na możliwości jej wykorzystania w warunkach

polskich, wskazując jednocześnie dziedziny medycyny i opieki zdrowotnej wymagające zmian, aby radiologia zabiegowa mogła znaleźć szersze zastosowania w naszym kraju.

Drugą część książki rozpoczyna artykuł Piotra Jeżowskiego *Wprowadzenie do zarządzania w sektorze publicznym*. Autor przedstawia w nim wybrane aspekty zarządzania placówkami publicznymi w kontekście coraz szerszego rozwoju prywatnego rynku usług medycznych oraz problemów finansów publicznych. Ukazuje uwarunkowania i rezultaty przyjmowania określonych rozwiązań praktycznych, związanych z procesami mikro- i makroekonomicznymi oraz politycznymi. Konkluzją tego artykułu jest stwierdzenie o konieczności poszukiwania zupełnie nowych rozwiązań dla służby zdrowia usytuowanej między obszarem wolnego rynku, a obszarem zarządu państwowego, gdyż dotychczasowe formy są nieadekwatne i mało efektywne. Tadeusz Szumlicz w tekście *System zabezpieczenia społecznego w zarządzaniu zdrowiem* koncentruje się na relacjach między polityką społeczną a ochroną zdrowia. Rozwiązania przyjmowane w systemach zabezpieczeń społecznych wymagają obecnie istotnych reform umożliwiających realizację podstawowych standardów ochrony zdrowia, które wciąż jednak nie są klarownie zdefiniowane. Brak takich definicji istotnie utrudnia zarządzanie ochroną zdrowia oraz przyczynia się do problemów w zakresie polityki społecznej. Autor stoi na stanowisku, iż główny ciężar utrzymania systemu ochrony zdrowia winien nadal spoczywać na państwie wspomaganym przez sektor ubezpieczeń prywatnych. Znacznie szerszy zakres zagadnień związanych z zarządzaniem służbą zdrowia podejmuje Jerzy Szczupaczyński, który w opracowaniu *Perspektywy zarządzania przez kulturę w ochronie zdrowia* zakłada, iż rola zarządzania przez kulturę w instytucjach i placówkach ochrony zdrowia będzie systematycznie wzrastała. Najważniejsze elementy kultury organizacyjnej (wartości, normy, klimat i styl kierowania), wyróżnione przez Autora, mogą stanowić inspirowany przykład dla kierujących placówkami ochrony zdrowia w podejmowaniu konkretnych decyzji dotyczących zarządzania. Wykorzystanie tego typu procedur staje się szczególnie istotne w sytuacji, kiedy coraz większy zakres usług medycznych podlega zasadom rynkowym. Oznacza to konieczność orientowania się placówek ochrony zdrowia na klienta. Z kolei Joanna Marczakowska-Proczka skupia się na problemach zarządzania finansami. Wprawdzie jej publikacja, *Budżety, jako narzędzie zarządzania operacyjnego i finansowego w przedsiębiorstwie*, nie dotyczy wprost sfery ochrony zdrowia, jednak omawia pewne uniwersalne zagadnienia związane z konstruowaniem budżetu, co w sposób oczywisty obejmuje również placówki ochrony zdrowia. Tematycznie związany z problemem budżetu jest artykuł Violetty Korporowicz i Joanny Zwierowicz, *Rachunek kosztów jako element zarządzania w zakładach opieki zdrowotnej*, w którym Autorki analizują niektóre elementy systemu finansowania usług medycznych. Wskazują one na konieczność wprowadzenia takich elementów zarządzania finansowego placówkami, aby koszty ich funkcjonowania realnie powiązać ze świadczonymi usługami. Umożliwić ma to precyzyjnie opracowany i wdrażany rachunek kosztów poszczególnych badań i zabiegów. Innym ważnym współcześnie elementem zarządzania ochroną zdrowia jest kwestia zastosowania w tym celu nowoczesnych technologii informatycznych, która stanowi przedmiot rozważań Pawła Lewandowskiego w artykule *Systemy informatyczne w zarzą-*

dzaniu placówkami ochrony zdrowia. Szczegółowo wskazuje on możliwości wykorzystania konkretnych procedur informatycznych, usprawniających funkcjonowanie placówki. Negatywnym i głośnym ostatnio czynnikiem związanym z praktyką zarządzania zajął się Paweł Grabowski w artykule *Mobbing – patologia zarządzania*. Autor prezentuje różne przejawy mobbingu, charakteryzuje jego najważniejsze przyczyny, omawia jego formy i konsekwencje możliwe do zaistnienia w placówkach opieki zdrowotnej oraz ukazuje podstawowe sposoby zapobiegawcze.

Trzecia część omawianej książki poświęcona jest funkcjonowaniu instytucji ochrony zdrowia. Otwiera ją opracowanie Violetty Korporowicz *Przemiany instytucjonalne w ochronie zdrowia w Polsce w dobie reformy*, w którym zaprezentowano założenia reformy powołującej m.in. kasy chorych, instytucję lekarza rodzinnego oraz przekształcającą system zoz-ów poprzez powiązanie ich ze strukturami samorządu terytorialnego. Funkcjonowanie tych właśnie nowych instytucji oraz rola samorządów w systemie ochrony zdrowia są zasadniczym przedmiotem rozważań. Charakterystyka przedmiotu i zakresu świadczeń zdrowotnych ujmowanych jako odpowiedź na określone potrzeby zdrowotne społeczeństwa polskiego w okresie ostatniej dekady XX wieku to tematyka artykułu Piotra Tyszki *Rodzaje i uwarunkowania świadczeń zdrowotnych w Polsce*. Autor oparł się tu na dość bogatych danych statystycznych, na podstawie których trudno jednak było sformułować wnioski odnoszące się do aktualnej sytuacji. Kolejny tekst – *Pomoc doraźna w świetle ustawy o państwowym ratownictwie medycznym* Krzysztofa Leskiego – podejmuje problem zmian w zakresie borykającej się z wieloma trudnościami medycyny ratunkowej. Głównym celem omawianej tu ustawy jest wprowadzenie zintegrowanego systemu ratownictwa, a w efekcie usprawnienie efektywności działania tych służb, wyrażającej się w szczególności w skuteczniejszym zapobieganiu negatywnym skutkom gwałtownego zagrożenia życia.

Tekst Jolanty Gładys-Jakubik pt. *Kulturowe aspekty zmiany organizacyjnej* rozpoczyna ostatnią część książki, poświęconą strategiom rozwoju instytucji ochrony zdrowia. Autorka podejmuje w nim zagadnienia zmian organizacyjnych w placówkach służby zdrowia, odwołując się do ogólniejszych zasad i procedur zarządzania kulturą organizacyjną. Wskazuje na czynniki służące zmianom, a w efekcie podnoszące jakość pracy placówki oraz będące przeszkodą w efektywnym wdrażaniu reform organizacyjnych. Zdaniem autorki głównym wyzwaniem, przed jakim stoją obecnie placówki ochrony zdrowia, jest przełamywanie i przekraczanie barier biurokratycznych, które przez swą trwałość i – paradoksalną – funkcjonalność stały się jednym z głównych składników kultury organizacyjnej tych instytucji. Tekst zatytułowany *Badania ewaluacyjne w zarządzaniu instytucjami ochrony zdrowia* napisany przez Leszka Korporowicza, przedstawia jeden z nowszych, zdobywających coraz szersze zastosowanie instrumentów zarządzania jakością, jakim jest ewaluacja. Autor nie tylko syntetycznie omawia proces ewaluacji, ale charakteryzuje również jej szersze, historyczne, społeczne i kulturowe tło. Bardzo dobitnie wskazuje również na konieczność wkomponowania procedur ewaluacji w całość funkcjonowania instytucji, aby nie stała się ona kolejnym narzędziem kontroli, inspekcji, czy rozliczania. Wśród elementów zarządzania placówkami ochrony zdrowia ważną rolę pełnią negocjacje będące przedmiotem opracowania Grzegorza Myśliwca w artykule pt. *Nego-*

cja w ochronie zdrowia. Omówienie różnych taktyk negocjacyjnych, możliwych do zastosowania w przypadkach różnego rodzaju konfrontacji z tzw. trudnym partnerem, może stanowić przydatny materiał dla wszystkich uczestników procesów negocjacyjnych podejmowanych w szeroko rozumianej służbie zdrowia. Marcin Rzepniewski w artykule *Rola komputeryzacji w kontraktowaniu i świadczeniu usług medycznych* ukazuje szczegółowe rozwiązania organizacyjne, które mogą usprawnić funkcjonowanie niektórych aspektów placówek służby zdrowia. Autor podkreśla przede wszystkim korzyści płynące z dostępu do aktualnych informacji, co pozwala na lepsze planowanie i prognozowanie zakresu świadczonych usług. Dwa ostatnie artykuły książki poruszają szersze zagadnienia, aniżeli funkcjonowanie placówek ochrony zdrowia i zarządzanie nimi. Artykuł Jacka Gralińskiego *Ranking szpitali jako element społeczeństwa obywatelskiego* podejmuje problem społecznych ocen funkcjonowania tych placówek. Autor omawia w nim szczegółowe zagadnienia metodyczne, związane z tworzeniem rankingów. Szkoda jednak, że nie poddał bliższej analizie efektów funkcjonowania tych rankingów, co zdaje się sugerować tytuł opracowania. Etyczne problemy związane z ochroną zdrowia znalazły swój wyraz w opracowaniu Katarzyny Lenczowskiej-Soboń *Europejska Konwencja Bioetyczna*, gdzie autorka omawia podstawowe prawa pacjenta oraz regulacje dotyczące inżynierii genetycznej i transplantacji. Wskazuje przy tym ważny społecznie fakt, iż funkcjonowanie omawianej Konwencji jest przykładem nienadążania prawa za szybko zmieniającymi się uwarunkowaniami społeczno-kulturowymi. Słusznie podkreśla, że prócz regulacji prawnych w ochronie zdrowia niezbędne jest stosowanie uniwersalnych zasad etycznych, skierowanych na ochronę godności osoby każdego człowieka. Zbyszko Melosik z kolei porusza problem kulturowych znaczeń zdrowia i różnych jego aspektów. Jego tekst *Edukacja zdrowotna i kultura popularna: problemy i kontrowersje* ukazuje, w jaki sposób podejście do zdrowia i jego ochrony warunkowane jest przez pewne zjawiska z obszaru kultury popularnej, takie jak moda na zdrowy styl życia, odchudzanie się, fetyszyzacja młodości itp.

Recenzowana książka z pewnością nie stanowi typowego kompendium wiedzy na temat zarządzania ochroną zdrowia; nie jest też przykładem podręcznika, którego wykład można wykorzystywać w momencie pojawiania się określonych potrzeb. Jest to raczej próba zwrócenia uwagi na pewne istotne fakty i zjawiska związane z przeżywaną gwałtowne i trudne zmiany dziedziną ochrony zdrowia. Teksty zawarte w książce są dość mocno zróżnicowane tematycznie i stylistycznie. Można domyślać się, że spowodowane było to odmiennością podejść oraz przygotowania naukowego poszczególnych autorów. Pewne wątpliwości nasuwają się jednak co do sposobu uporządkowania tych artykułów. W książce znalazło się kilka opracowań poświęconych różnym aspektom kultury organizacyjnej, które jednak zostały umieszczone w pewnym oddaleniu od siebie. Podobnie jest z zagadnieniami zarządzania finansami i planowaniem oraz opracowaniami dotyczącymi zewnętrznych uwarunkowań ochrony zdrowia, jak przemiany demograficzne, czy oddziaływanie kultury popularnej. Ulokowanie tych artykułów w bezpośrednim sąsiedztwie sprzyjałoby spójności książki i jej wewnętrznej logice. Każdy redaktor ma jednak prawo do własnej wizji, która nie musi być tożsama z wrażeniami czytelnika.

Warto podkreślić dużą rzetelność redagującej książkę Violetty Korporowicz, która zadbała, aby – pomimo tematycznej różnorodności i stylu poszczególnych artykułów – wszystkie teksty reprezentowały przyzwoity poziom merytoryczny. W efekcie otrzymujemy pracę, która obejmuje najistotniejsze zagadnienia związane z ochroną zdrowia, przedstawiając je w sposób konkretny i pozbawiony populistycznych haseł, co jest przypadłością większości publicznych dyskusji toczonych na ten temat w naszym kraju. Jednak dziedzina ochrony zdrowia – przy takim doborze tekstów – może wydawać się zarządzana wyłącznie merytokratycznie, niezależnie od wpływów polityczno-ekonomicznych. Decyzja o pominięciu tych szerszych kontekstów funkcjonowania ochrony zdrowia była jednak zdecydowanie słuszna. Uniknięto w ten sposób wikłania się w spory nierozstrzygalne i ukazano najbardziej sensowne projekty działań uzdrawiających.

Książka *Zdrowie i jego ochrona. Między teorią a praktyką* zredagowana przez Violetę Korporowicz powinna stać się obowiązkową lekturą wszystkich osób zaangażowanych w zarządzanie ochroną zdrowia, a także studentów socjologii zdrowia i medycyny. Stanowi też dogodny punkt wyjścia do dalszych naukowych i praktycznych dyskusji nad reformowaniem służby zdrowia.

Dariusz Wadowski
Katedra Socjologii Kultury KUL

MICHAŁ SKRZYPEK

Katedra Samorządu Terytorialnego i Polityki Lokalnej KUL
Samodzielna Pracownia Socjologii Medycyny AM w Lublinie

UWAGI O WIODĄCYCH OBSZARACH BADAWCZYCH
EUROPEJSKIEJ SOCJOLOGII ZDROWIA,
CHOROBY I MEDYCYNY

Sprawozdanie z *11th International Congress of the European Society for Health and Medical Sociology (ESHMS)*,
Uniwersytet Jagielloński, Kraków, 31.08-1.09.2006 r.

W dniach 31.08-1.09.2006 r. w Krakowie miały miejsce obrady jedenastego międzynarodowego kongresu Europejskiego Towarzystwa Socjologii Zdrowia i Medycyny (*Eleventh International Congress of the European Society for Health and Medical Sociology, ESHMS*). Organizatorem relacjonowanej edycji tegorocznego europejskiego zjazdu socjologów zdrowia, choroby i medycyny był Zakład Socjologii Medycyny Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego, a pracami Komitetu Organizacyj-